

Nærings- og fiskeridepartementet  
Postboks 8090 Dep  
0032 Oslo  
Postmottak@nfd.dep.no



Trondheim 27.01.21

## **Høring: NOU 2020:12 Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn**

### **Innledning**

Det vises til at distriktnæringsutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 27. september, 2019 for å vurdere næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn. Utredningen ble overlevert til Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal og moderniseringsdepartementet 28. oktober, 2020. Svarfristen på høringen er 28. januar, 2021, Sjømatbedriftene leverer med dette sitt høringssvar.

### **Sjømatbedriftenes overordnede syn:**

Sjømatbedriftene er glad for at distriktnæringsutvalget ble nedsatt, og mener det er viktig å belyse særlig sjømatnæringsens betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn. Dette gjelder både villfisknæringen og oppdrettsnæringen.

Sjømatbedriftene viser til rapport: Nasjonale ringvirkninger av Sjømatnæringen i 2019, som er utarbeidet av Norce, Nofima og Menon Economics på oppdrag for FHF.

Sjømatbedriftene viser til at det i ovennevnte rapport fremkommer at sjømatnæringen er Norges viktigste distriktnæring. Næringen er representert i hele landet, men det er i regionene på Vest- og Nord-Norge næringen har sterkest betydning for verdiskaping og sysselsetting.

Få næringer har vokst mer enn sjømatnæringen de siste 15 årene. Eksporten bikket i 2019 over 100 milliarder kroner og havnet på 107,3 mrd. kr. Sjømatnæringen kan også karakteriseres som et

lyspunkt i koronaåret 2020, hvor eksporten ble på hele 105,7 mrd. kr. Veksten i sjømatnæringen gjør Norge til et rikere land og er svært samfunnsøkonomisk lønnsom. Verdiskapningen per sysselsatt i sjømatnæringen er nemlig nær dobbelt så høy som gjennomsnittet for norske fastlandsnæringer. Jo mer arbeidskraft og kapital som tilføres sjømatnæringen, jo høyere blir derfor den norske fremtidige velferden. Gjennom kjøp av varer og tjenester legger sjømatnæringen grunnlag for sysselsetting og verdiskaping i hele landet og i store deler av norsk næringsliv. Totale sysselsettingseffekter av sjømatnæringens aktivitet var i 2019 på i overkant av 90 000, mens den totale verdiskapningen var på 127 milliarder ifølge våre beregninger.

Sjømatbedriftene viser til at det er i imidlertid i Nord-Norge sjømatnæringen har sterkest relativ betydning. I Troms og Finnmark står sjømatnæringen for nær 12 % av alle jobber i privat næringsliv. I Nordland er prosentsatsen 11,5% og i Møre & Romsdal rett i overkant av 11%. Det er også verdt å legge merke til at næringen skaper overraskende ringvirkninger i hovedstaden: Viken Fylke opplever en sysselsettingseffekt av sjømatnæringen med 10 000 sysselsatte, og Oslo med nær 9 000 sysselsatte.

Ser vi nærmere på fiskerinæringen så hadde man i 2019 en netto verdiskapning på 22,7 milliarder kroner, hvorav 16,6 mrd. kr ble skapt direkte i fiskeriene og 6,1 mrd. kr. ble skapt fra ringvirkninger i leverandørindustrien. Rapporten viser også at verdiskapningen per sysselsatt i fiskeriene er veldig høy. Her bidrar hver sysselsatt til en verdiskapning på 1,7 mill. kroner. Dette er 63% høyere enn gjennomsnittet av næringslivet i fastlands-Norge. På denne bakgrunn er det liten tvil om at fiskeriene har en stor og viktig betydning for bosetting og næringsutvikling for mange kommuner, og spesielt i Nord-Norge og på Vestlandet.

Videre vil distriktsnæringsutvalgets vurderinger og forslag bli gjengitt under deres respektive underoverskrifter. Sjømatbedriftenes vurdering av dette vil følge avslutningsvis.

## **Bidrar næringslivet til sentralisering?**

Det kan være en målkonflikt mellom et spredt bosettingsmønster, desentralisert sysselsetting og målet om å legge til rette for høyest mulig samlet verdiskapning. Myndighetene må imidlertid ta hensyn til det totale samfunnsregnskapet, ikke bare verdiskapningen i smal forstand. På dette området, som på mange andre områder, må man avveie ulike målsetninger. Spredt bosetting har en kulturell

og sosial egenverdi for landet og er også viktig for å utnytte den næringsmessige kompetansen i distriktene.

Spredning av arbeidsplasser for folk med høyere utdanning er viktig for å skape et variert arbeidsmarked, som bidrar positivt til bosetting og næringsutvikling i distriktene. Utvalget mener det er mulig å påvirke de sterke sentraliseringskreftene, men at dette krever et høyt ambisjonsnivå med målrettede virkemidler, herunder desentralisert lokalisering av offentlige institusjoner. Det bør etableres et eget verdiskapingsprogram for næringsutvikling i distriktene rettet inn mot bedrifter med høy andel av ansatte med høyere utdanning.

Ved oppretting av nye statlige virksomheter, strukturendringer eller omlokaliseringer av eksisterende virksomheter må vurderinger av lokaliseringspolitiske hensyn tillegges langt større vekt enn det som har vært tilfellet fram til i dag. Det må legges betydelig vekt på lokalisering i regionale sentra, der virksomhetene har størst potensial til å bidra til det lokale tilbudet av arbeidsplasser, både med hensyn til omfang og bredde.

Utvalget støtter regjeringens innstramming som gjør at direktorater og etater ikke lenger kan legges ned statlige kontorer uten aksept fra regjeringen. Dette ut fra en erkjennelse av at en må unngå at enkeltsteder rammes urettmessig hardt når statlige arbeidsplasser flyttes eller legges ned.

Det er en styrke for statlige tilsyn, etater og direktorater å være lokalisert sammen med sterke næringsmiljøer i ulike deler av landet. Dette kan også gi vekst i forretningsmessige tjenestenæringer i distriktene. Det bør utvikles en politikk for smart spesialisering der statlige virksomheter som er knyttet til enkelt næringer, plasseres i regioner der næringen de fører tilsyn med, også er godt representert. Dette kan bidra til bosetting og verdiskaping og til å utvide lokale kompetansemiljøer knyttet til lokal ressursforvaltning og næringsgrunnlag.

Positive og negative geografiske virkninger bør synliggjøres før det fattes beslutninger om lokalisering av statlige virksomheter. Utvalget mener at konsekvensene av endret tilgang til statlige tjenester for næringslivet i distriktsområder bør være en del av beslutningsgrunnlaget i store reformer.

Investeringer i tettstedsutvikling, infrastruktur og lokale utdanningstilbud er tiltak som kan øke bostedsattraktiviteten, og samtidig øke konkurranseevnen og langsiktige vekstutsikter for næringslivet i distriktene.

Utvalget mener det bør gjennomføres en ny, nasjonal flyttemotivundersøkelse for å kartlegge hvilke forhold som er avgjørende for unges bostedspreferanser. Et sentralt formål med kartleggingen bør være å belyse hvilke politiske grep som kan gjøres for å påvirke unges valg av bosted.

## **Sjømatbedriftenes syn:**

**Sjømatbedriftene mener det aller viktigste er å sørge for at man har en enhetlig, kompetent og effektiv forvaltning. Dagens forvaltning er etter vårt syn blitt alt for fragmentert. Tar vi en nærmere titt på havbruksnæringen vil man bli møtt av et overadministrert byråkrati. Hele seks forskjellige departement skal ha et ord med i laget. Videre må havbruksnæringen forholde seg til hele ni ulike sektorlover, tre forvaltningsnivå og for å toppe det hele; så slenger vi på intet mindre enn 23 forskjellige tilsynsorganer. Dessverre opplever næringen at hverdagen består av en jungel med overlappende ansvar og motstridende regler. I et slikt system vil den enkelte bedrift oppleve hverdager som er fullpakket av tiltakende beslutningsvegring og ansvarsfraskrivelse. Sjømatbedriftene frykter at produktiviteten vil fortsette å falle om man ikke lykkes med å skape en enhetlig, kompetent og effektiv forvaltning. Vi vet alle at fallende produktivitet vil fort føre til dårligere konkurransekraft som igjen vil føre til at færre lønnsomme distriktsarbeidsplasser skapes.**

**Sjømatbedriftene vil likevel få understreke at man er for å desentralisere offentlige institusjoner hvor dette er hensiktsmessig. Regjeringens innstramming rundt nedleggelse av direktorater og etater støttes. Sjømatbedriftene støtter også at det kan være hensiktsmessig med en ny, nasjonal flyttemotivundersøkelse. Vi mener dette kan bidra til å belyse hvilke politiske grep som kan gjøres for å påvirke unges valg av bosted.**

## **Har næringslivet i distriktene noen særskilte utfordringer?**

Næringslivet i distriktene har særlige utfordringer knyttet til infrastruktur, avstand, geografi, ensidig næringsgrunnlag og svakere befolkningsvekst sammenlignet med resten av landet. Det bør møtes med særskilte tiltak rettet mot de utfordringene som næringslivet i distriktsområder møter.

Det viktigste for politikutviklingen er å møte utfordringene i distriktsnæringslivet som skyldes den økonomiske og demografiske utviklingen, og som på sikt vil gjøre arbeidskraftstilgangen enda mer krevende for distriktsnæringslivet.

Det kan være utfordrende å vurdere måloppnåelsen for dagens distriktpolitiske mål. Det skyldes delvis uklare mål og delvis mangel på tydelige og målbare indikatorer. For å øke treffsikkerheten og bedre effekten av virkemidlene i distriktpolitikken anbefaler utvalget at det utvikles målbare indikatorer for de overordnede distriktpolitiske målene.

### **Sjømatbedriftenes syn:**

**Sjømatbedriftene støtter utvalget i at næringslivet har særlige utfordringer knyttet til infrastruktur, avstand, geografi, ensidig næringsgrunnlag og svakere befolkningsvekst og at dette bør møtes med særskilte tiltak. Sjømatbedriftene mener også, sett i sammenheng med en eventuell ny nasjonal flyttemotivundersøkelse at disse problemstillingene vil fremkomme der og at det dermed er naturlig å ta tak i disse som politiske grep for å påvirke unges valg av bosted.**

**Sjømatbedriftene viser til at myndighetene har lagt til rette for 3 prosent produksjonsvekst i hvert år i årene fremover, jf. trafikkløssystemet. Hovedspørsmålet blir om vi har en infrastruktur som er i stand til å takle veksten, og gjør dette mulig? Eller vil veksten stoppe opp på grunn av for dårlig infrastruktur?**

**Sjømatnasjonen Norge eksporterer om lag 2,7 millioner tonn sjømat til omtrent 150 land hvert eneste år. Det eksporterte volumet tilsvarer om lag 137 800 vogntog på norske veier. Det er viktig å understreke at de fleste slakteriene ligger i tilknytning til fylkesveg-nettet. På et vegnett som det statistisk sett er 80% større risiko for dødsulykker, og som har et etterslep på mellom 70 – 80 milliarder kroner. Tar man utgangspunkt i en volumvekst på 4% per år de neste ti årene, tilsvarer dette om lag 81 600 flere vogntog på veier som allerede står på bristepunktet i å takle dagens transporttetthet.**

**Ser vi nærmere på et distriktseksempel: Arnøy Laks på Skjervøy med sine 90 ansatte, og hvor 20-25 av de ansatte pendler daglig gjennom det mest rasutsatte området. Det er lite som skal til for at liv går tapt. Sjømatbedriftene mener at dette også i stor grad handler om trygghet i hverdagen for de som skal bo og utøve næring ute i distriktene.**

**Sjømatbedriftene mener staten må ta et større ansvar for å finansiere de mest sentrale næringsveiene ute i distriktene. Selv om ÅDT ikke er blant de høyeste, vil det fort være store verdier som ferdes langs veiene og ha stor betydning for næringsutvikling og bosetting.**

**Sjømatbedriftene mener myndighetene sammen med næringslivets organisasjoner, bør utarbeide en nasjonal standard og oversikt over de mest rasutsatte veistrekningene og at en slik oversikt også bør inneholde kostnadsoverslag på hva det vil koste og få strekningen sikret på en tilfredsstillende måte.**

**Sjømatbedriftene mener videre at fylkesveinettet bør implementeres i nasjonal transportplan hvor man bør ha en ambisjon om at de mest rasutsatte strekningene skal være sikret innen en 12-årsperiode.**

## **Hvordan sikre næringslivet i distriktene tilgang til kompetent arbeidskraft?**

Det bør innføres insentiver for at universiteter, høyskoler og fagskoler skal etablere flercampusmodeller for å møte arbeids- og næringslivets behov over hele landet, samtidig som det skapes relevante kunnskapsmiljøer i krysningpunktet mellom utdanning, forskning og næringsliv.

Institusjoner innenfor høyere utdanning er i stor grad lokalisert i sentrale områder. Strukturreformen som er gjennomført, vil kunne bidra til ytterligere sentralisering av utdanningsinstitusjonene, ved at utdanningstilbud i distriktene blir lagt ned. Insentivsystemet og finansieringen av universitetene, høyskolene og fagskolene bør utformes slik at det stimulerer til desentralisert studiestedstruktur.

For å dekke det lokale og regionale næringslivets behov for arbeidskraft er det behov for fleksible etter- og videreutdanningstilbud i regi av universitetene, høyskolene og fagskolene, utover det som tilbys i dag.

Samarbeid om forskning og utvikling mellom universiteter, høyskoler, forskningsinstitusjoner, fagskoler og næringslivet i distriktene bør styrkes. De store bedriftene drar nytte av etablerte samarbeid, men terskelen for at mindre bedrifter skal dra nytte av dette, kan ofte være for høy. Her har alle aktørene et felles ansvar. Offentlige virkemidler som stimulerer mindre bedrifter i distriktene til slikt samarbeid, bør prioriteres.

For å sikre bedre samhandling mellom næringslivet og utdanningsinstitusjonene, bør det vurderes nye krav om praksisopphold i bedrifter ved flere utdanningsretninger, etter modell av sivilingeniørstudiet ved NTNU.

Digitale læringsplattformer gir muligheter for å gjøre opplæringstiltak og etterutdanning lettere tilgjengelig for distriktsnæringslivet.

Regionale trainee-ordninger er målrettede og effektive ordninger som kan bidra til at bedrifter i distriktene lettere får rekruttert nyutdannede med ønsket kompetanse. Ordningen styrker også bosettingen i de aktuelle kommunene. Flere regioner bør vurdere å etablere trainee-ordninger eller videreutvikle eksisterende ordninger, slik at flere bedrifter kan delta.

For å bedre tilbudet av fleksible etter- og videreutdanninger i distriktene mener utvalget at det er behov for å styrke insentivene i finansieringssystemene for høyere utdanning, herunder høyere yrkesfaglig utdanning og at det i større grad må legges til rette for offentlig- privat utviklingssamarbeid.

Koronasituasjonen har vist at digitale plattformer kan brukes i større grad enn tidligere og dermed kan bidra til at etter- og videreutdanning i større grad kan tas fra distriktene. For utdanninger som er særlig etterspurt i Distrikts-Norge, bør det vurderes undervisningsopplegg som bidrar til desentralisert opplæring.

Manglende tilgang til etterutdanningstilbud gjør at bedrifter i distriktene til dels må ta et større ansvar for å utvikle kompetansen til de ansatte enn bedrifter i mer bynære strøk, som har enklere tilgang til utdanningsinstitusjonene. For å øke næringslivets investeringer i kompetanseutvikling i typiske distriktsområder, bør skatteinsentiver vurderes. En modell kan være en Kompetansefunn-ordning rettet spesielt mot næringslivet i typiske distriktskommuner.

Fødselsunderskudd, redusert arbeidsinnvandring og sterkere utvikling av kunnskapsintensive næringer i byer og regionsentra skaper enda større utfordringer for arbeidskraftstilgangen i distriktsnæringslivet. Det kan være behov for effektive personrettede tiltak for å motvirke dette.

## **Sjømatbedriftenes syn:**

Sjømatnæringen har et stort behov for bærekraftig innovasjon, utvikling av teknologi, formidling av dette både til samfunnet generelt, men også med tanke på salg av ulike løsninger til andre innenfor samme næring globalt, samt arbeidskraft innenfor dette. For å skape bærekraftig innovasjon og teknologi og øke effektivitet og produktivitet innenfor næringen, er den avhengig av et samarbeid om forskning mellom universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner. Sjømatnæringen på land har både store, mellomstore og små aktører. Man har sett en dreining mot stadig større aktører. Sjømatbedriftene mener det er viktig å ivareta de små og mellomstore og at de skal ha gode vilkår for å utvikle seg og være produktive. Forslaget fra utvalget om offentlige virkemidler som stimulerer mindre bedrifter i distriktene til slikt samarbeid støttes. Forslaget fra utvalget om nye krav til praksisopphold for å sikre bedre samhandling mellom næringslivet og utdanningsinstitusjonene mener også Sjømatbedriftene kan stimulere til bedre forskning, innovasjon og samhandling innenfor sjømatnæringen.

Sjømatbedriftene mener det ikke er riktig at bedrifter i distriktene i større grad enn i de større byer og regionsentra må ta mer ansvar for manglende tilbud til etterutdanningstilbud. Et viktig verktøy for å sikre spredning av viktig kompetanse er å ha et desentralisert utdannings-tilbud med læresteder tilpasset lokal næringsprofil og samfunnsmessige behov, hvor folk i distriktene kan ta høyere utdanning nærmere der de bor. Dette begrunnes med studier som viser at 70-80 % av studentene blir værende i regionen de har studert i.

Sjømatbedriftene viser også til at endringstakten i norsk arbeidsliv er større og går fortere enn noen gang tidligere. Dette forsterker viktigheten av at distriktene har mulighet til å tilby et fullverdig tilbud med tanke på etter- og videreutdanning.

## **Bidrar differensiert arbeidsgiveravgift til å fremme næringsutvikling i distriktene?**

Differensiert arbeidsgiveravgift er et viktig virkemiddel for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål og bør videreføres.



Samtidig er sammenhengen mellom bosted og arbeidssted svakere i dag enn tidligere. Den teknologiske utviklingen framover vil trolig forsterke denne tendensen, selv om det fortsatt vil være behov for å være del av et arbeids- og fagmiljø. Dette gir muligheter både for økt sentralisering og økt desentralisering. Det kan ha betydning for innretningen av distriktpolitiske virkemidler.

Dersom en ønsker å endre befolkningens flyttepreferanser, er trolig personrettede virkemidler og virkemidler som kan øke bostedsattraktiviteten i distriktskommuner, godt egnet. Årsaker til befolkningens flyttepreferanser er komplisert, og det er nødvendig med oppdatert kunnskap om dette for å identifisere de meste målrettede virkemidlene.

### **Sjømatbedriftenes syn:**

**Sjømatbedriftene støtter opp under at differensiert arbeidsgiveravgift er et viktig virkemiddel for å nå de distriktpolitiske målsetningene, og mener denne bør opprettholdes.**

### **Hvilke utfordringer og muligheter møter næringslivet i distriktene som følge av grønn omstilling?**

Et høyt utdanningsnivå i befolkningen, kapitalmarkeder som fungerer godt og velfungerende institusjoner, herunder trepartssamarbeidet, gjør at Norge som nasjon står relativt godt rustet til grønn omstilling.

Næringslivet i Distrikts-Norge må bidra til å redusere globale klimagassutslipp. Samtidig er det viktig å huske på at mange norske bedrifter allerede har et svært lite klimagassavtrykk sammenlignet med bedrifter i resten av verden. Dette kan bidra til økt konkurransedyktighet i et lavutslippssamfunn der forurenserne i større grad må ta kostnadene for sine utslipp. Det er imidlertid sentralt at norske bedrifter ikke underlegges et strengere regime for klimagassutslipp enn bedriftenes utenlandske konkurrenter. Dette må i tilfelle kompenseres med for eksempel en klimatoll.

Norsk fornybar kraft produseres i stor grad i distriktene. Økt grad av elektrifisering innenfor blant annet havbruk og maritim næring vil være positivt for norske kraftprodusenter, samtidig som det vil kunne gi en reduksjon i klimagassutslippene.

Salg av opprinnelsesgarantier gir delvis et feilaktig bilde av andelen fornybar kraft som forbrukes av norske bedrifter. Mange norske bedrifter velger å dokumentere energikildene til forbruket sitt ved å vise til fornybar produksjonsandel i Norge. Ettersom opprinnelsesgarantier for en del av denne kraften allerede er solgt, markedsføres den samme fornybare kraften i enkelte tilfeller to ganger. En slik ordning kan støtte opp om såkalt grønnvasking av utenlandske bedrifter som har store direkte eller indirekte klimagassutslipp. Dette er uheldig og bidrar til å svekke tilliten til næringslivet og offentlige myndigheter.

Nasjonal politikk og gode rammevilkår er av stor betydning for at næringslivet i distriktene skal kunne bidra til grønn omstilling. Utvalget ønsker å trekke fram strengere krav til skipsfarten som eksempel på et godt virkemiddel og en driver for innovasjon. Norge er en stor skipsfartsnasjon og det er viktig at Norge på slike områder går foran og skaper insentiver og markeder for nye grønne teknologier og løsninger som kan gi norske bedrifter konkurransefortrinn på et globalt marked. Det er viktig at det arbeides for internasjonale reguleringer og standarder, slik at norsk næringslivs løsninger får et internasjonalt marked og det ikke etableres særnorske standarder som begrenser mulighetene for et større marked.

Distriktsnæringslivet er en sentral bidragsyter til arbeidet med å nå Norges klimamål og en del av løsningen på globale klimautfordringer. Grønn vekst innenfor industrien, havnæringene, jordbruk, skogbruk og reiseliv kan bidra til å redusere nasjonale og globale utslipp i tillegg til å skape store verdier. Samtidig er det viktig at den økonomiske veksten foregår i samsvar med FNs bærekraftsmål og at distriktskommunene også tar del i fremtidig vekst, i stedet for å få redusert sitt næringsgrunnlag. Det offentlige bør stimulere til grønn omstilling, blant annet gjennom en aktiv innkjøpspolitikk der det handlingsrommet som ligger innenfor rammene av internasjonale forpliktelser, blir utnyttet.

Tiltak for å nå Norges klimaforpliktelser vil antagelig medføre betydelige kostnader for næringslivet i Distrikts-Norge. Næringsstrukturen i distriktene gjør at kostnadene trolig vil bli høyere der enn i mer sentrale områder. Det er viktig at distriktsnæringslivet ikke blir påført en uforholdsmessig stor andel av byrdene som følger av kostbare utslippskutt.

## **Sjømatbedriftenes syn:**

Sjømatbedriftene sier seg enig i utvalgets betraktning om at mange norske bedrifter allerede har svært lite klimagassavtrykk sammenlignet med bedrifter i resten av verden. Dette mener vi særlig gjelder for sjømatnæringen. Det er viktig at de gode løsningene og miljøvennligheten til norsk sjømat blir fremhevet enda sterkere enn i dag. Som Norges viktigste fremtidsnæring, er det viktig å legge til rette for ytterligere vekst og minimalt med begrensninger som kan virke konkurransevridende i et internasjonalt perspektiv. Det er derfor sentralt at norske bedrifter ikke underlegges et strengere regime for klimagassutslipp enn hva som er tilfellet for våre utenlandske konkurrenter

## **Hva betyr infrastruktur og markedsavstand for næringslivet i distriktene?**

God infrastruktur er avgjørende for utviklingen av levende lokalsamfunn og et livskraftig næringsliv i distriktene.

Tilgangen til gode infrastrukturlosninger påvirker næringslivets konkurransekraft. I en tid der handlingsrommet for nye investeringer reduseres, mener utvalget at næringslivets behov bør tillegges større vekt enn det som er tilfellet i dag.

Store eksportnæringer er lokalisert til distriktene og effektive eksportkorridorer bør prioriteres for å styrke landets konkurransekraft. Store deler av eksportnæringene er lokalisert langs kysten, i lokalsamfunn som er avhengig av ferger. Dette innebærer store ekstrakostnader for folk og varetransport, noe som bør vektlegges i infrastrukturprioriteringene.

Dynamikken i arbeidsmarkedet tilsier at også investeringer som utvider bo- og arbeidsmarkedsregioner er viktig for å bedre næringslivets tilgang til arbeidskraft.

Digital infrastruktur er i dag en grunnleggende og kritisk infrastruktur og kan ha kompensende effekt på distriktenes avstandsmessige ulemper. Statlig støtte til bredbåndsutbygging og

fiberløsninger må forsterkes ytterligere for de områdene av landet som ikke ivaretas av private utbyggere.

Nettkapasitet i distriktene må utbygges for å kunne øke landets tilgang til grønn kraftproduksjon og kunne omstille transportnæringen og andre næringers bruk av energikilder.

Det er fortsatt viktig at kraftforedlende industri har tilgang på konkurransedyktig fornybar energi.

God infrastruktur har positiv betydning for arbeid og bosetting i distriktene. Den omfattende veiutbyggingen som har funnet sted de siste årene, er med på å gjøre avstandene kortere mellom sentrum og periferi.

### **Sjømatbedriftenes syn:**

**Infrastruktur er viktig for distriktene både med hensyn til sysselsetting, bo- og arbeidsmarkedsregioner, verdiskaping og produksjon. Godt utbygde kommunikasjonsstilbud er avgjørende for nærings- og befolkningsutviklingen i nord, og transportkorridorene gjennom Nord-Troms er sentrale for å binde de ulike regionene i fylket, Nord-Norge og grenseovergangen til Finland/Sverige tettere sammen. God kommunikasjon også sjøveien, med hurtigbåt og ferger, rassikring, lufthavn og godt utbygd telekommunikasjon, er også viktig for å kunne møte behovet til næringslivet og befolkningen.**

**Alt vesentlig kvantum av norsk sjømat blir fraktet fra distriktsområder for videre omsetning. Det er derfor helt elementært at både veinett, ferger og annen kommunikasjon er rustet for å håndtere dette på best mulig måte. Det er svært mange som er avhengig av ferger, både for frakt av varer, men også for frakt av godstog som frakter varer. Det er stadig færre faste fergetilbud som har kjøle- og frysemulighet. Det er avgjørende viktig at man har et godt rutetilbud som tilfredsstillende næringslivets behov på en god måte. Samtidig har sjømatnæringen en potensiell vekst på fordobling av det som produseres i dag innen år 2050. Mye av denne frakten vil sannsynligvis foregå på veiene. Det er derfor avgjørende at innfartsårer og «sjømatveier» får en prioritet ved oppgradering.**

**Sjømatbedriftene viser for øvrig til sine merknader under kapitlet: Har næringslivet i distriktene noen særskilte utfordringer?**

## **I hvilken grad benytter næringslivet i distriktene virkemiddelapparatet?**

Nasjonale ordninger med likeartede tildelingskriterier gir gode insentiver til næringslivet i hele landet til å gjennomføre nødvendige og gode utviklingstiltak. Dette øker også sjansen for effektive og samfunnsøkonomisk lønnsomme virkemidler.

Nasjonale ordninger er imidlertid ikke tilstrekkelig for omstilling og videreutvikling av næringslivet i distriktene. Regionalt forvaltede virkemidler på ulike nivåer kan tilpasses regionale behov og bør styrkes. Dette gjelder den regionale innsatsen som stimulerer distriktnæringslivet til å bruke mer forskningsbasert kunnskap i egen utvikling gjennom samarbeid med FoU-miljøer, blant annet gjennom RFF og Forregion. En styrking av næringshageprogrammet vil bidra til å utvide programmets geografiske nedslagsfelt og bransjeportefølje.

Utvalget er kjent med at fylkeskommunene er kritiske til de senere års reduksjon i regionale utviklingsmidler og at dette har gjort det regionale mobiliseringsarbeidet mer krevende enn tidligere. Det er viktig at det samlede virkemiddelapparatet, regionalt og lokalt, har handlingsrom og økonomiske virkemidler til å styrke utviklingen i distrikter med tynne innovasjonssystemer.

Det må være et tett samarbeid mellom fylkeskommunene og kommunene om regionale tiltak. For de store fylkene med høy andel distriktskommuner bør det vurderes om deler av ansvaret for de regionale midlene kan overføres til kommuner, interkommunale prosjekter eller regionråd for å sikre at det treffer best mulig lokalt og gir insentiv til de kommunene som satser på å utvikle lokalt næringsliv. Den regionale BU-ordningen som fungerte som prøveordning i Nord-Gudbrandsdalen og Valdres 2005–2015 var gode eksempler på en ordning som ivaretok bruk og utvikling av lokal kunnskap om næringsliv og utviklingsmuligheter i regionen. Denne ordningen kan foredles videre.

### **Sjømatbedriftenes syn:**

**Sjømatbedriftene viser til at det for sjømatnæringen er avgjørende at kommuner og regioner har tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å legge til rette for utvikling av sjømatnæringen. I den sammenheng er det viktig at relevante myndigheter, alt fra lokale til sentrale, evner å legge**

til rette for en god balanse mellom bruk og vern av havarealene, samt at det blir gjort tilgjengelig areal slik at havbruksnæringen har mulighet til å utvikle seg i en slik retning at man kan nå det fremtidige vekstpotensialet.

## **Hvilken betydning har lokalt eierskap for næringslivet i distriktene?**

Utvalget anerkjenner at utenlandske eiere kan være langsiktige i sine investeringer og tilfører distriktsnæringslivet kapital og markedskanaler. Utvalget anser det likevel som uheldig dersom økt utenlandsk eierskap fører til en utflytting av hovedkontorer og sentralisering av strategiske funksjoner. Lokaliseringen av bedrifters hovedkontorer er viktig av flere årsaker. For at bedrifter skal bidra til utvikling av næringsmiljøer i en region er det en fordel at myndigheten til å foreta strategiske beslutninger ligger lokalt i regionen. Hovedkontorer lokalisert i utlandet, og i mange tilfeller manglende satsing på forskning og utvikling i Norge, vil være faktorer som har innvirkning på investeringer og utviklingen av virksomhetene.

Utvalget ser at formuesskatten kan ha visse negative effekter for norsk privat eierskap. Eiere med lokal tilknytning har ofte eierskapsfortrinn, men formuesskatten kan bidra til at norske private eiere selger, flytter eller blir utkonkurrert av utenlandske eiere. En formuesskatt som demotiverer norsk privat eierskap og begrenser distriktsnæringslivets tilgang på kapital, vil være uheldig.

### **Sjømatbedriftenes syn:**

**Ved utgangen av 2018 eide utenlandske aktører 35,4% av produksjonskapasiteten i norsk oppdrettsnæring. Dette er en økning på 10,6 % siden utgangen av 2015. Sjømatbedriftene mener det bør legges bedre til rette for lokalt, og nasjonalt eierskap. Vår erfaring er at denne formen for eierskap bidrar til å skape langt større ringvirkninger ute i distriktene der bedriftene er. Sjømatbedriftene vil understreke at dette ikke innebærer at vi er motstander av at næringslivet tiltrekker seg utenlandsk risikokapital, men at vi er en sterk tilhenger av å legge bedre til rette for lokalt, og nasjonalt eierskap.**

**Sjømatbedriftene mener derfor det bør foretas en totalgjennomgang av skatte- og avgiftssystemet med det klare formål at man får fjernet fiskalavgifter for næringslivet. Videre mener Sjømatbedriftene at formuesskatten på arbeidende kapital bør fjernes.**

## **Hvilken betydning har fylkeskommunen for næringsutviklingen?**

Det er spesielt viktig at fylkeskommunene og kommunene har handlingsrom og økonomiske virkemidler til å kunne ta en sterkere utviklingsrolle i distrikter med tynne innovasjonssystemer – for å få opp nyetableringer, næringsmiljøer, kunnskaps- og finansieringskoblinger, og på en fleksibel måte kunne møte distriktskommuners behov. De distriktsrettede rammene til dette bør styrkes.

Fra 2020 har fylkeskommunen overtatt ansvaret for bredbåndsutbygging, men Nkom har fremdeles en veiledningsrolle. Bredbåndstilskuddsordningen skal bidra til at alle husstander i Norge får et bredbåndstilbud av god kvalitet. Digital infrastruktur er i dag en grunnleggende og kritisk infrastruktur, og fylkeskommunene bør ha en klar strategi for å styrke den digitale infrastrukturen med bredbåndsansingen i samspill med private aktører.

Ulike deler av landet har ulike næringsmessige fortrinn. Norges fremtidige konkurransevne er blant annet avhengig av at vi klarer å bygge videre på de ulike fortrinnene. EUs system for smart spesialisering bør legges til grunn for et mer målrettet nasjonalt-regionalt partnerskap som kan bidra til verdiskaping basert på de ulike regioners fortrinn.

Fylkeskommunene har en sentral rolle i å mobilisere for å utløse finansiering fra EU til næringsutvikling i distriktene. Mange av fylkeskommunene kan forsterke satsingen på dette området.

Med et økt regionalt ansvar for kompetansepolitikken, mener utvalget at det også må vurderes å regionalisere flere av de statlige kompetanserettede virkemidlene til fylkeskommunene, ut fra prinsippet om forenkling og kobling av ansvar og virkemidler.

Fylkeskommunen har et ansvar for å framskaffe og formidle kunnskap om næringsutviklingen i egen region til egne innbyggere, næringsliv og kommuner. Mange fylkeskommuner har et stort antall distriktskommuner, og de samarbeider godt med blant annet Distriktssenteret for å løfte kommunenes kompetanse og arbeid for å legge til rette for lokal næringsutvikling. Utvalget mener dette samarbeidet er svært viktig, men ser et behov for å styrke Distriktssenterets kompetanse om næringsutvikling og at kvaliteten på dataene som produseres og tilgjengeliggjøres, bedres.

*Utvalgsmedlem Alstrup Velure mener i tillegg følgende:*

Kunnskapen om hvordan fylkeskommunene og kommunene samarbeider om næringsutvikling er mangelfull, og bør gjennomgås. På sikt bør regionale utviklingsmidler som i dag forvaltes av fylkeskommunene, overføres til kommuner, interkommunale samarbeid/prosjekter eller regionråd. Det vil gi en mer effektiv og treffsikker forvaltning av virkemidler og ivareta og utvikle lokal kunnskap, ikke minst blant politikere, som kan og skal bidra til næringsutvikling i distriktene.

### **Sjømatbedriftenes syn:**

**Sjømatbedriftene mener at fylkeskommunene, tatt i betraktning dagens forvaltningsstruktur, har en viktig funksjon for å legge til rette for regional utvikling. Sjømatbedriftene vil likevel påpeke at kommunene bør i større grad få mer makt og myndighet til å legge til rette for det lokale næringslivet. Enten alene eller ved at det stimuleres til økt interkommunalt samarbeid mellom flere kommuner, og da innenfor det som betraktes som et naturlig arbeidsmarkedsområde for det enkelte geografiske området.**

### **Næringspolitikk i første linje: Hvilken betydning har kommunen for næringsutviklingen?**

Utfordringene, og dermed løsningene, i distriktskommunene er for ulike til at det er tilrådelig å gi konkrete anbefalinger for samtlige distriktskommuner om hvordan de bør innrette den næringsrettede innsatsen. Samtidig er det på det rene at kommunene har en svært viktig rolle som samfunnsutvikler og tilrettelegger for bostedsattraktivitet. Det i seg selv vil være en driver for næringslivet som mange steder har et stort udekket behov for kompetansearbeidskraft. Utvalget registrerer at ulike kommuner utnytter handlingsrommet ulikt, og at mange kommuner kan gjøre mer gjennom sin rolle som entreprenør for å legge til rette for næringsvirksomhet. For å styrke næringsutviklingen i distriktene bør distriktskommunene legge mer vekt på å være gode vertskapskommuner for næringslivet. Det er også et uforløst potensial i kommunenes mulighet til å stimulere til lokal næringsutvikling gjennom kjøp av varer og tjenester.

For å øke bostedsattraktiviteten i distriktskommunene bør kommuner samarbeide for å utvikle felles arbeids- og fritidsregioner med urbane kvaliteter. For å bygge opp under den kommunale innsatsen bør flere kommuner aktivt bruke data om innbyggernes levevilkår. I tillegg bør DOGAs innsats



tilknyttet tettstedsutvikling styrkes for å kunne støtte lokalsamfunnsutvikling i flere distriktskommuner.

Næringslivet gjør en viktig innsats for å inkludere innvandrere og legge til rette for at de etablerer seg i lokalsamfunnet.

Utvalget ønsker å trekke fram betydningen av enkeltpersoner i kommuneorganisasjonen. Enkeltpersoners engasjement og kunnskap om næringsrettede virkemidler kan være avgjørende for nyskapende initiativ og samarbeid med næringslivet. I tillegg mener utvalget at en kultur for vekst og utvikling i kommunen bidrar til å fremme næringsutvikling.

Utvalget mener det bør gjennomføres et nytt, nasjonalt utviklingsprogram for samarbeidende distriktskommuner for å styrke rollen som tilrettelegger for næringsutvikling og bostedsattraktivitet. Overføring av kunnskap og læring fra distriktskommuner som arbeider godt med næringsutvikling, kan være et godt utgangspunkt for innholdet i et slik program.

I utredningen vises det til positive evalueringer av kommunale næringsfond, og dette er også noe som er trukket fram i eksemplene fra kommunene. I distrikter med tynne innovasjonssystemer må kommuner og fylkeskommuner ta en sterkere utviklingsrolle for å skape nyetableringer, samarbeid, finansieringsmuligheter og koblinger.

Distriktskommunene bør ta en mer aktiv rolle i nærings- og stedsutvikling. Kommunale næringsfond kan med relativt små midler gi store lokale effekter og bidra til kommunalt engasjement for næringsutvikling.

Samarbeid mellom kommuner er flere steder i denne utredningen trukket fram som viktig for næringsutvikling i Distrikts-Norge. Utvalget mener at økt samhandling mellom kommuner for å utvikle felles arbeids- og fritidsregioner og urbane kvaliteter kan bidra til å øke bostedsattraktiviteten i kommunene. Distriktskommunene bør aktivt bruke data om innbyggernes levevilkår i arbeidet med å øke bostedsattraktiviteten i egen kommune.

Opplæringsprogrammene for folkevalgte bør legge mer vekt på nærings- og samfunnsutvikling. Det vil kunne styrke kommunenes arbeid og samtidig gjøre det mer attraktivt å være lokalpolitiker.

*Utvalgsmedlem Alstrup Velure mener i tillegg følgende:*

Dagens kommunestruktur inneholder for mange og små kommuner som ikke i tilstrekkelig grad klarer å møte samfunnets behov for tilrettelegging for næringslivet gjennom utvikling av bostedsattraktivitet. Dette begrenser mulighetene for næringsutvikling i distriktene.

Kommunereformen bør derfor fortsette med mål om færre og større kommuner med god evne til å møte næringslivets behov og utfordringer – disse består i stor grad av å tiltrekke seg yngre mennesker med rett kompetanse.

## **Sjømatbedriftenes syn:**

**Sjømatbedriftene er enige med utvalget i at dagens kommunestruktur inneholder for mange og små kommuner som ikke i tilstrekkelig grad klarer å møte samfunnets behov for tilrettelegging for næringslivet gjennom utvikling av bostedsattraktivitet, og at dette begrenser mulighetene for næringsutvikling i distriktene. Kommunereformen bør derfor fortsette med mål om færre og større kommuner, eller legge bedre til rette for at man oppnår større samhandling mellom flere kommuner i et naturlig nærings- og arbeidsmarkedsområde. Dette for at kommunene skal sikres en god nok evne til å møte næringslivets behov og utfordringer, som i stor grad består i å tiltrekke seg yngre mennesker med rett kompetanse.**

**Sjømatbedriftene viser for øvrig til utvalgets forslag.**

## **Virker plansystemet hemmende for lokal næringsutvikling?**

Enkelte næringstiltak kan være ressurskrevende å håndtere for noen små kommuner med liten planleggingskapasitet. Det kan føre til at prosjekter som har betydning for nasjonal eller regional verdiskaping, ikke gjennomføres på en optimal måte. Det er behov for en klargjøring av mulige prinsipper for om og eventuelt når staten bør styrke plankapasiteten i små kommuner midlertidig. Utvalget mener også at en bør vurdere å innføre en søknadsbasert tilskuddsordning for små kommuner med større planleggingsutfordringer. Mer interkommunalt samarbeid og felles plankontor for flere kommuner kan også være et egnet virkemiddel for å løse kapasitetsutfordringer i mindre kommuner

Planarbeid kan være ressurskrevende for næringslivet. Det bør gjennomføres en studie av næringslivets kostnader knyttet til planprosesser, hva slags næringsaktører dette er mest krevende

for, og hvorvidt unødvendig kompliserte planprosesser hemmer den samlede verdiskapingen. I den forbindelse bør det også vurderes om det er behov for en behovsprøvet veiledningsordning for små og mellomstore bedrifter i planprosesser.

Økt tilgang til relevante data om bunnforhold, biologi og geografi i marine områder gir grunnlag for bedre avveininger mellom økonomiske og økologiske hensyn. Tilgang til slike data er nødvendig i en tid hvor næringsutvikling i sjøområder er viktig for arbeidsplasser og verdiskaping. For å utløse verdiskaping i disse områdene, bør arbeidet med å lage marine grunnkart og kartlegge marine naturtyper i kystsonen utvides til hele landet.

Planavklaringer som trekker ut i tid, er en merkostnad for næringslivet og et hinder for næringsutvikling, verdiskaping og arbeidsplasser i distriktene. Økt deltakelse fra berørte næringsinteresser i regionalt planforum kan bidra til mer smidige planprosesser og reduserte kostnader for næringslivet og offentlige myndigheter.

Kommunesammenslåinger kan gi ekstra planutfordringer i en overgangsperiode, i form av krav om felles kommuneplan i den nye storkommunen, utdaterte planer og flere innsigelser. Dette kan igjen være til hinder for næringsutvikling i en periode i de nye kommunene. Alle planaktører, og spesielt nasjonale myndigheter, bør vise smidighet i planprosesser som berører nye sammenslåtte kommuner.

Likebehandling og forutsigbarhet er viktig for næringslivet i distriktene. Det er gjort et betydelig arbeid med å tydeliggjøre grunnlaget for at statlige aktører skal kunne gi innsigelser de siste årene. Av hensyn til likebehandling og forutsigbarhet for næringslivet, er det viktig å følge opp dette arbeidet over tid.

Plan- og forvaltningssystemet er omfattende og komplekst. Særlig det regionale nivået er oppsplittet. Det nasjonale forvaltningsansvaret for plan- og bygningsloven ble i 2014 flyttet fra Miljøverndepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som også har et ansvar for blant annet næringsutvikling. Tilsvarende ansvarsfordeling bør videreføres regionalt.

Regjeringens pågående arbeid med forenkling av utmarksforvaltningen må intensiveres og omfatte en gjennomgang og samordning av regionalt planarbeid som vektlegger nærings og samfunnsutvikling. Det er i dag for mange forvaltningsinstitusjoner med ansvar for

utmarksforvaltningen. Omfanget av krav til dokumentasjon og konsekvensanalyser er svært ressurskrevende å forholde seg til for kommuner, lokale bedrifter og aktører.

## **Sjømatbedriftenes syn:**

**Sjømatbedriftene støtter utvalgets forslag om at det bør gjennomføres en studie av næringslivets kostnader knyttet til planprosesser, hva slags næringsaktører dette er mest krevende for og hvorvidt unødvendig kompliserte planprosesser hemmer den samlede verdiskapningen. Det er viktig med langsiktige og forutsigbare vilkår for næringen. Det er ofte tunge investeringer som ligger til grunn for sjømatnæringen og kort tidshorisont og uforutsigbarhet reduserer vilje til å investere og satse.**

**Sjømatbedriftene mener det er svært viktig å øke tilgangen til relevante data om bunnforhold, biologi og geografi i marine områder. Sjømatnæringen, som Norges viktigste fremtidsnæring, er avhengig av en hensiktsmessig og bærekraftig forvaltning av ressursene, samt at påvirkningen av miljø og natur er akseptabelt.**

## **Bidrar finansieringen av kommunesektoren i tilstrekkelig grad til næringsutvikling?**

Inntektssystemet må gi distriktskommunene tilstrekkelige insentiver for å legge til rette for verdiskaping. Samtidig bør kommunene sikres mest mulig forutsigbare inntekter for å utføre sine velferdstjenester.

Naturressursinntekter bør likevel frikobles helt eller delvis fra utjevningsmekanismene i inntektssystemet. For å sikre aksept for og oppslutning om næringsvirksomhet som innebærer store inngrep i naturen og påfører lokalsamfunnene kostnader, bør det gjennom lovfestede ordninger legges til grunn et ytelse mot-ytelse-prinsipp der vertskommunene får noe igjen for å stille naturen til disposisjon for storsamfunnet. Prinsippet bør særlig legges til grunn ved beskatning av typiske grunnrentenæringer. I dag er kraftkommuner i en særstilling, og skattesystemet er for kraftkommunene et sterkt insentiv til å samtykke til og legge til rette for betydelige naturinngrep og til å ta vare på kraftproduksjon.

Lokal beskatningsrett ved utnyttelse av lokale naturressurser, er et målrettet tiltak som kan bidra til å realisere nasjonale klimamål gjennom bedre utnyttelse av fornybare energikilder.

Utvalget registrerer at det er stadig mer politisk debatt og stadige utredninger om beskatning og fordeling av naturressursbaserte inntekter, både spesielt og som del av det totale inntektssystemet. Det trengs forutsigbarhet slik at berørte lokalsamfunn kan gjøre sine vedtak basert på langsiktighet. Det som mange kommuner opplever som stadige omkamper om de samme inntektene er uheldig for utvikling av naturressursbaserte næringer.

Dersom vertskommunene kunne forvente en større andel av fremtidige skatteinntekter fra for eksempel vindkraftsektoren, er det grunn til å tro at de i større grad ville lagt til rette for denne typen næringsvirksomhet. Hvor effektive slike insentiver er, bør utredes nærmere siden oppdatert kunnskap om betydningen av kommunesektorenes inntekter fra skatt er viktig for utformingen av inntektssystemet.

Hyttekommunene har et høyere brukertall av kommunale tjenester og offentlig infrastruktur enn hva innbyggertallet tilsier. For å sikre bærekraftige lokalsamfunn er det viktig at kommunene kan ivareta sine oppgaver. Det bør derfor vurderes nærmere hvordan brukertall framfor folketall kan vektlegges mer ved lokalisering, dimensjonering og finansiering av offentlig infrastruktur og offentlige tjenester.

## **Sjømatbedriftenes syn:**

**Sjømatnæringens bidrag til fellesskapet kommer gjennom en differensiert struktur som har skapt aktivitet i store og små samfunn langs kysten. Sjømatbedriftene mener prinsipielt at en større del av skatter- og avgifter fra næringslivet bør tilfalle der hvor verdiskapningen faktisk skjer. Sjømatbedriftene viser videre til at man er i mot å påføre næringslivet særavgifter. Dette vil i stor grad kunne bidra til å svekke næringslivets konkurransekraft. Sjømatbedriftene viser til at Stortinget har vedtatt produksjonsavgift for havbrukssektoren, som er å betrakte som en særavgift, men så lenge denne avgiften er innført bør en større andel av inntekten tilfalle kommunene.**

**Sjømatbedriftene vil også fremheve at selskapsskatten bør tilfalle den kommunene verdiskapningen skjer i.**

Med vennlig hilsen  
**Sjømatbedriftene**

**Robert Eriksson**  
Administrerende direktør

**Helene Kristoffersen**  
Fagsjef fangstbasert industri